

DİASPORA GİRİŞİMCİLİK: SURIYELİ GİRİŞİMCİLERİN DİASPORA GİRİŞİM SAHİPLİĞİ MODELİNE BAĞLI DEĞERLENDİRMESİ

Mehmet KAPLAN¹

Aykut BEDÜK²

ÖZ

İnsanlar geçmişten günümüze sürekli olarak girişimcilik faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu faaliyetlerin özünde hep kazanma tutkusu yer almıştır. Kazanma tutkusu girişimciliğin özünde yer alarak bireylerin olan ve olası fırsatları değerlendirerek işletme kurmaya yönelmesini üretmektedir. Bu üretme faaliyeti içerisinde üretim faktörlerini barındırmakta ve üretim faktörlerine ulaşma ve bu faktörleri yenileyerek güçlendirme kazanma tutkusunu artırmaktadır. Bu tutkunun ortaya çıkması, sürekliliği ve artması gönüllü ya da zorunlu nedenlerle girişimciler göç etseler bile devam etmiştir/etmektedir. İnsanlar göç ettikleri yerlerde de girişimcilik faaliyetlerine devam etmişlerdir. İşte insanların göç ettikleri yerlerde girişimcilik faaliyetleri geliştirmeleri diaspora girişimcilik faaliyeti olarak adlandırılmıştır. Başka bir ifade tarzıyla diaspora girişimcilik diasporaların ve/veya diaspora olarak değerlendirilen bireylerin kurdukları, işletmesini üstlendikleri ve sürdürülebilir kıldıkları girişimcilik türü olarak değerlendirilmektedir. Aslında diaspora girişimcilik diaspora olarak kabul edilebilecek topluluklara mensup bireyler tarafından gerçekleştirilen bir faaliyet olmakta ve her türlü girişimcilik faaliyetlerini içine almaktadır. Bu çalışma, ülkemizde yer alan Suriyelilerin diaspora girişimcilik faaliyetlerini diaspora girişimcilik sahipliği modeline bağlı olarak değerlendirmektedir. Çalışma, Türkiye'nin diaspora stratejilerine ve Suriyeli diasporaların iş/uygulama pratiğine yönelik öncü çalışma olmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Diaspora, Diaspora Girişimcilik, Suriyeli Girişimciler, Diaspora Girişim Sahipliği Modeli.

Jel Kodları: M12, M14, M39.

---

¹ Öğr. Gör., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Şarkikaraağaç MYO Yönetim ve Organizasyon Bölümü, mehmetkaplan@sdu.edu.tr ORCID: 0000-0002-1359-1028

² Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü, aykutbeduk@selcuk.edu.tr ORCID: 0000-0002-0845-8978

DIASPORA ENTREPRENEURSHIP: THE EVALUATION OF SYRIAN ENTREPRENEURS BASED ON DIASPORA INITIATIVE OWNERSHIP MODEL

ABSTRACT

People have been engaged in entrepreneurship activities from past to present. The core of these activities has always been the passion for winning. The passion of winning is at the core of entrepreneurship and produces individuals' inclination to start a business by evaluating existing and potential opportunities. This production activity includes production factors and increases the passion to reach production factors and gain strength by renewing these factors. The emergence, continuity and increase of this passion has continued / continues even if entrepreneurs migrate for voluntary or compulsory reasons. People continued their entrepreneurship activities where they emigrated. It is called diaspora entrepreneurship activity where people develop entrepreneurship activities where they migrate. In other words, diaspora entrepreneurship is considered as the type of entrepreneurship established by diasporas and / or individuals considered as diasporas, undertaking their business and making it sustainable. In fact, diaspora entrepreneurship is an activity carried out by individuals belonging to communities that can be considered as diasporas and includes all kinds of entrepreneurship activities. This study evaluates the diaspora entrepreneurship activities of Syrians in our country depending on the diaspora entrepreneurship ownership model. The study, Turkey's Syrian diaspora, the diaspora strategies and work / study for practical application aims to be a pioneer.

Keywords: Diaspora, Diaspora Entrepreneurship, Syrian Entrepreneurs, Diaspora Initiative Ownership Model.

Jel Codes: M12, M14, M39.

GİRİŞ

Girişimcilik ve girişimci kavramları ÷lkelerin ekonomik kalkınmalarının ve sürdürülebilirliğinin temel dinamiği olan kavramlardır. Girişimcilerin yarattıkları iş fikirlerini uygulamalarıyla girişimcilik gelişmekte ve yaygınlaşmaktadır. Yaşadığımız zaman diliminde özellikle toplumların kozmopolit konumlarının değişmesine bağlı olarak yeni girişimcilik türleri ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri de sosyoloji, ekonomi, coğrafya ve yönetim bilimlerinin ilgi alanında olan diaspora girişimciliktir. Diaspora girişimcilik ev sahibi ÷lkeye olan göçten sonra, o ÷lkede ortak köke sahip olduğu kimselerle olan bağlantıların kullanılarak kendi işini kurma ve sürdürme faaliyeti olarak değerlendirilmektedir (Kayalar ve Yıldız, 2017: 55-58).

Bu çalışma Türkiye'ye göç eden ve yerleşen birinci düzey iş alanlarında çalışma olanağı bulamayan Suriyelilerin girişimcilik deneyimlerini "Diaspora girişimcilik sahipliği modeline" bağlı olarak değerlendirmektedir. Çalışma, Suriyeli girişimcilerin iş/uygulama pratiğine yönelik bir çalışma olmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla çalışma öncelikle girişimcilik kavramı ve önemini ele alacak, sonrasında diaspora girişimcilik kavramını değerlendirecektir. Diaspora girişimcilik kavramını değerlendirirken diaspora kavramına bağlı olarak diaspora girişimciliğin anlamı, özellikleri, süreci ve önemi ele alınacaktır. Son olarak da Suriyeli girişimcilerin "Diaspora girişimcilik sahipliği modeline" bağlı olarak değerlendirmesi yapılacaktır. Bu değerlendirmenin sonucunda varılmak istenen nokta Suriyeli girişimcilerin ilgi odağını bulma ve bu ilgi odağına göre kavramsal bir değerlendirmeye bağlı olarak uygulamalı çalışmalara bir referans olma olarak ifade edilebilir.

1. GİRİŞİMCİLİK VE ÖNEMİ

Girişimcilik kavramı ÷lkelerin sosyal yapısıyla ilgili yönetim kuramlarının ve girişimcilik/girişimci kavramlarının rolünün ve öneminin yeniden belirlendiği ve toplumların gelişmesinde pekiştirici etkinliği olan bir kavramdır (Papatya, 2013: 79). Girişimcilik, girişimcinin yaptığı işi ifade etme unsuru olarak ele alınırken, girişimcinin ne ile uğraştığını da anlatmaktadır (Çelik ve Akgemci, 2007: 15; İraz, 2005: 149-150). Geleneksel açıdan ele alındığında girişimcilik tüm zorlukların üstesinden gelerek, bir vizyonu başarılı bir işletme haline dönüştürmeye yönelik bireysel çabalar iken, kavramsal açıdan yeni bir işletme başlatmak ve işletmeyi sürdürmektir. Modern bir yaklaşım olarak ise girişimcilik, örgütsel bağlamda meydana gelen tutumsal ve davranışsal unsurları içinde barındıran bir süreçtir (Böyükaslan, 2017: 14-15). Böylelikle girişimcilik kavramına yönelik bütünsel bir değerlendirme onu stratejik olarak değerlendirmekle mümkündür. Girişimcilik bütünsel olarak; ekonomik hedeflere ulaşma ve/veya yeni bir iş başlatmak için ek bir çabayı, elde edilen bir geliri, geliştirilen bir yeteneği ifade etmektedir (Papatya, 2017: 268).

Girişimcilik toplumların/÷lkelerin gelişmesindeki dinamik aktör olarak önemini/gerekliliğini sürekli güncel tutmaktadır (Kaplan ve Çelik, 2017: 222). Girişimcilik bir toplumun/÷lkenin genel alt yapısını kurmaya ve sürdürmeye yönelik bir biçim üretmektedir. Ülkenin ekonomik ve teknolojik alt yapısı ve buna bağlı olarak gelişen ekonomik gelişme yeni kurulan/geliştirilen işletmelerle mümkün olmaktadır. Yeni kurulan işletmelerin artması ve etkinlikleri girişimci(lik) alt yapısını da üretmektedir.

Buna bağılı olarak girişimcilik alt yapısında insan kaynakları, finans, yasal düzenlemeler, sosyal-kültürel-politik alt yapı ve teşvik/destek sistemleri önemli olmaktadır (TÜSİAD, 2017).

2. DİASPORA GİRİŞİMCİLİK

Etimolojik açıdan incelendiğinde diasporanın Yunanca kökenli olarak “ile” ya da “sonucunda” anlamına gelen “dia” sözcüğü ile “dağılma” anlamına gelen “speiro” sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluştuğu görülmektedir (DEİK-DTİK, 2011: 8). Türk Dil Kurumu’nun sözcüğünde ise diaspora “herhangi bir ulusun veya inanç mensuplarının ana yurtları dışında azınlık olarak yaşadıkları yer” ya da “herhangi bir ulusun yurdundan ayrılmış kolu, kopuntu” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2017). Diaspora kavramı “anavatanın sınırları dışındaki bir veya birden fazla ülkeye dağılmış insan topluluğu; insanlar ve anavatanları arasındaki toplumsal bir bağ” olarak tanımlanmaktadır (DEİK-DTİK, 2011: 8). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) diasporayı daha geniş bir anlatımla “vatanından ayrılmış, fakat bağlarını sürdüren, etnik ve ulusal toplum üyeleri olarak” ifade etmektedir. Aslında diaspora kavramı anavatanın dışında yaşayan ancak ilişkilerini sürdüren “orada/burada anlayışını” devam ettiren insanları anlatmaktadır (Ionescu, 2006). Ülkeler diasporayı ifade etmek için farklı terimler kullanmışlardır; yurt dışındaki vatandaşlar, kalıcı göçmenler, yerleşik olmayan vatandaşlar, göçmenler ve uluslararası vatandaşlar bunlardan bazılarıdır. Diaspora konusunda “Dünyada Diaspora Stratejileri Türk Diasporası İçin Öneriler” adlı çalışmayı yayınlayan Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ve Dünya Türk İş Konseyi (DTİK) diasporanın kategorize edilmesi için aşağıdaki tabloda ifade edilen ayrımları kullanmışlardır.

Tablo -1: Diaspora Kavramının Kategorize Edilmesi

Kategori	Açıklama
Sürelî Diasporalar	Anavatanında doğan ancak kalıcı veya yerleşik olarak geçici bir süreliğine yurt dışında yerleşik bulunan bireylerdir. Sözelimi, profesyonel yöneticiler, araştırma amaçlı yurt dışında bulunan akademisyenler, girişimciler vb. bu kategori de yer almaktadırlar.
Tarihsel (Atadan Kalma) Diasporalar	Anavatanlarıyla atalarından gelen/tarihten bir bağa sahip olan bireylerdir. Sözelimi, ikinci ya da üçüncü nesil aile üyeleri, azınlık statüsünde yer alan bireyler vb. bu kategori de yer almaktadırlar.
Gelecek Nesil Diasporaları	Genellikle 35 yaş altında yer alan, güncel diaspora stratejilerinin sürdürülebilirliği için önem taşıyan genç diaspora üyeleri bu kategori de yer almaktadır.
Geriye Dönüş Diasporası	Yurt dışında yaşamış ve anavatanında yerleşik bulunan diaspora üyelerinden oluşmaktadır. Sözelimi, geriye dönen iş arayan/çalışan diaspora üyeleri, emekliler vb. bu kategori de yer almaktadırlar.
Yakınlık Diasporası	Anavatanında okumuş ya da yaşamış, ancak tekrar göç etmiş diaspora üyeleridir. Sözelimi, Türkiye’de okuyan yabancı öğrenciler, Türkiye dostları vb. bu kategori de yer almaktadırlar.

Kaynak: DEİK-DTİK, 2011: 9’dan tablolaştırılmıştır.

Diaspora kavramının kategorize edildiği yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere diasporalar çeşitlilik göstermektedir. Diaspora üyeleri farklı motivasyonlar ve farklı amaçlara bağılı olarak kategorize edilmektedir. Aslında buradan diasporalardan girişimcilik deneyimlerinin elde edilmesi için ülkelerin strateji üretmeleri gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Diaspora girişimcilik ise diasporaların ve/veya diaspora olarak değerlendirilen bireylerin kurdukları ve devam ettirdikleri girişimcilik türü olarak anlatılmaktadır (Kayalar ve Yıldız, 2017: 57-58). Harima (2014: 67) ise diaspora girişimciliği “diaspora olarak kabul edilebilecek topluluklara mensup bireyler tarafından gerçekleştirilen girişimcilik faaliyetleri” olarak ifade etmektedir. Aslında diaspora girişimcilik diasporaların her türlü girişimcilik faaliyetlerini içine almaktadır. Dolayısıyla ister azınlık, ister göçmen istersek etnik kavramlarını kullanalım diaspora girişimcilik bir ortaklığı/iç-içeliği anlatmaktadır (Kayalar ve Yıldız, 2017: 58).

Diaspora girişimcilik üzerine yazındaki ilk araştırmaların ABD’de 1880’li yıllardan itibaren diasporaların küçük işlerde çalışmaya başlamalarından dolayı yapıldığı görülmektedir.-Avrupa’da ise sanayi işletmelerinin işgücüne duydukları gereksinime bağlı olarak diasporaları kabul etmeleri önceleri vasıfsız işgücü olarak gelen bireylerin daha sonra yavaş yavaş yerleşmeye ve sayılarının artmaya başlamasıyla girişimcilik için uygun ortam ve fırsatların oluştuğu görülmektedir (Volery, 2007: 31). Aslında diaspora girişimcilik diasporaların göçlerinin bir parçası olarak gelişmekte ve anlam bulmaktadır (Barrett vd., 1996: 783).

Diaspora girişimcilik çalışmalarına yönelik yazında tam olarak ifade edilmese de aslında Osmanlı İmparatorluğu gibi çok diasporalı bir imparatorlukta özellikle Ortodoks Rumların ve Sefardik Yahudi gibi gayri-müslimlerin girişimcilik faaliyetlerinin olduğu görülmektedir. Bu faaliyetlerde diaspora girişimcilik uygulamaları olduğu görülmekle birlikte diasporanın iktisadi ilişkileri geliştirilmesinde kolaylaştırıcı rol üstlendiği de ifade edilmektedir (Ağır, 2016: 30).

Diaspora girişimciliğe yönelik değişik düzeylerde ele alınan ve geliştirilen farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar kültürel yaklaşım, yapısal yönlü yaklaşım, etkileşim modeli yaklaşımı ve karma yerleşiklik yaklaşımıdır. Bu yaklaşımlar aşağıdaki Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo-2: Diaspora Girişimcilik Yaklaşımları

Diaspora Girişimcilik Yaklaşımı	Yaklaşımın Açıklaması
Kültürel Yaklaşım	Bu yaklaşım arz yönlü yaklaşım ya da aracı yaklaşım olarak da bilinmektedir. Yaklaşım genel olarak diaspora kaynaklara odaklanmaktadır. Burada diasporalar kaynaklara odaklanmakta kültürel unsurları da içine alan bir girişimcilik özellikleri sergilemekte ve kendi ülkelerinden taşıdıkları özellikleri girişimcilik faaliyetlerinde kullanabilmektedirler.
Yapısal Yönlü Yaklaşım	Yapısal yönlü yaklaşım talep yönlülük olarak da ele alınmaktadır. Yaklaşım kültürel yaklaşımın sunduğu kültürel girişimcilik faaliyetlerinin önemli olmakla birlikte yetersiz olduğunu ve diaspora girişimcilik faaliyetlerinin sürdürülmesinde güç oluşturamayacağını ifade etmektedir. Mevcut ülkedeki sosyal, ekonomik ve politik faktörlerinde diaspora girişimcilik faaliyetlerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.
Etkileşim Modeli Yaklaşımı	Etkileşim modeli yaklaşımında kültürel ve yapısal yaklaşım bir araya getirilerek birbirlerini etkileyecekleri savunulmuştur. Etkileşim modeli üç temel özelliğe

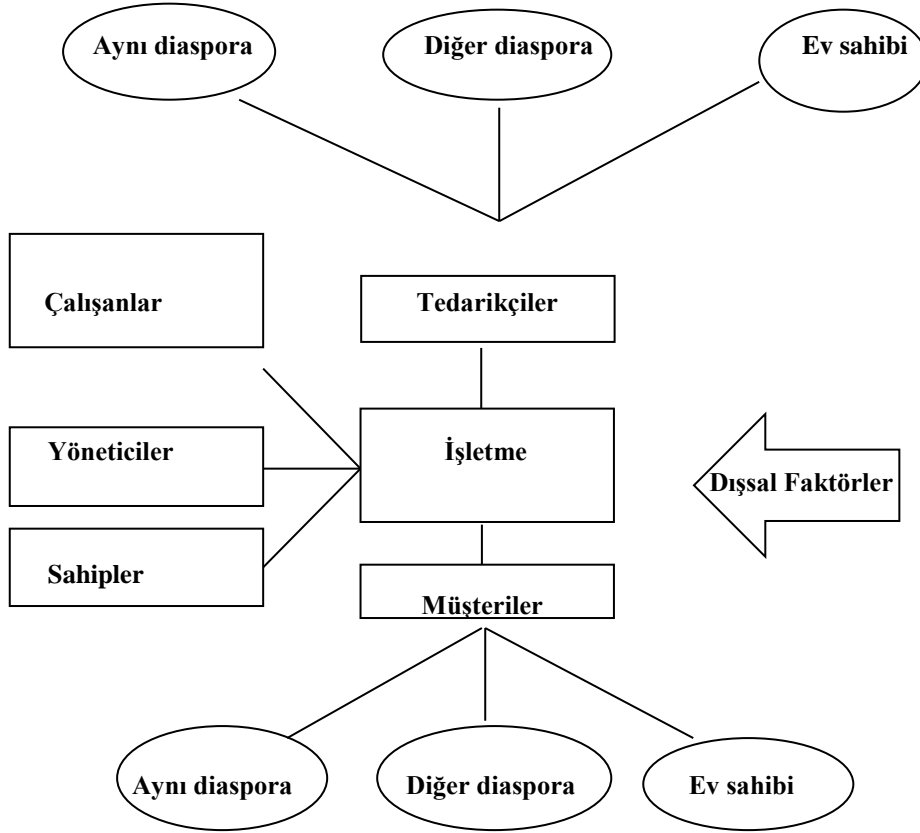
	sahiptir. Bu özellikler diasporaların göç öncesi sahip oldukları karakteristikler, göç şekli ve göç sonrası karakteristikler olarak modeli şekillendirmekte ve diaspora girişimcilik faaliyetlerini etkilemektedir.
Karma Yerleşiklik Yaklaşımı	Karma yerleşiklik yaklaşımı ise etkileşim modeli yaklaşımından da ileri giderek diaspora girişimcilik ile mevcut ülkedeki kurumsal, siyasi ve sosyo-ekonomik arka plan arasındaki karşılıklı etkileşime odaklanmaktadır.

Kaynak: Boz, 2007: 13-20'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Diaspora girişimcilik yaklaşımları tablosundan anlaşıldığı üzere diasporaların girişimcilik faaliyetleri farklı yaklaşımlar etrafında şekillenebilmektedir. Bu yaklaşımlarla beraber diaspora girişimcilik süreci birbirine bağlı dörtlü süreçten oluşmaktadır. Bu süreçlerden birincisi pazara ilk giriş sürecidir. Bu süreçte diaspora yoğunlaşmaya bağlı olarak pazara girilmektedir. Bu aşamada girişimcilik anlamında bir uzmanlaşmanın olduğundan bahsedilmemektedir. Sürecin ikinci aşaması diaspora niş olarak ifade edilmektedir. Diaspora niş aşamasında bir ya da birkaç girişimcilik pazarı söz konusudur. Burada yoğunlaşma diaspora üzerinde olmakta ve diaspora girişimcileri yerel rekabetten korumaktadır. Üçüncü aşama aracı pazarlarında etnik nişlerdir. Bu aşamada diaspora ürünler aracılıyla büyük pazarlara ulaştırılmaya çalışılmaktadır. Dördüncü ve son aşama ise girişimsel/ekonomik özümseme aşamasıdır. Burada da artık bu özümseme daha büyük müşteri kitlesine ulaşmak için hareket etmektedir ve bu “çemberi yarma” olarak ifade edilmektedir. Çemberi yarma aynı diasporadan olmayan müşteri gruplarını da içine alarak pazarı genişletmektir. Böylelikle diaspora girişimci diasporasından da sıyrılarak pazarını en üst noktaya çıkarmıştır (Strüder, 2003: 7-9).

3. SURIYELİ GİRİŞİMCİLERİN DIASPORA GİRİŞİMCİLİK MODELİNE BAĞLI DEĞERLENDİRMESİ

Küresel anlamda yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal değişimlerin yaşandığı günümüzde insanlar başka coğrafyalara göç etmeye hem zorlanmakta hem de teşvik edilmektedir. Mart 2011 tarihinden itibaren ülkemize gelen Suriyeli diasporaların ülkemizde gerçekleştirdikleri girişimcilik faaliyetleri her geçen gün artmaktadır. Buna bağlı olarak Suriyeli diasporaların girişimcilik faaliyetleri Strüder (2003) tarafından geliştirilen Diaspora Girişim Modeline bağlı olarak değerlendirilecektir. Bu modelin seçilmesinin en önemli nedeni ilgili modelin yazında benzer çalışmalarda kullanılması ve özgün değer üretmesidir. Aşağıdaki şekilde diaspora girişimcilik modelinin yapısı ortaya konmuştur.

Őekil -1: Diaspora Girişimcilik Modeli

Kaynak: Strüder, 2003: 6'dan alınmıştır.

Diaspora girişimcilik modeline göre Suriyeli girişimcilerin aynı diaspora, diğer diaspora ve ev sahibi ülkeden olmak üzere değişik düzeyde girişimcilik faaliyetleriyle işletmelerine tedarik sağlayacakları ve yine aynı gruba ürün sunacakları görölmektedir. Ülkemizde kurulan Suriyeli diaspora girişimcilerin çalışanları aynı diasporadan ya da diğer diasporalardan oluşmaktadır. Ancak diasporaların yönetici ve işletme sahipliğinin/ortakların aynı diasporadan oluştuğu görölmektedir. Modele bağlı olarak Suriyeli diasporaları etkileyen dışsal faktörlerin sürekli azaldığı ve girişimsel özümsemenin arttığı görölmektedir.

Türkiye'nin Suriye'den yoğun göç aldığı şehirlerinde, ekonomi içerisinde homojen olmayan yeni üretim kolları, farklı beceri setine sahip yeni bir insan sermayesi ve yeni ilişkilerin ortaya çıktığı görölmektedir. Diaspora ile gelenler daha önce Suriye'de yer aldıkları üretim sürecine özgü becerilerini ülkemize taşımakta ve girişimci rolüne dahil olmaktadır (Özpinar vd., 2015: 2). Dahası Suriyeli diaspora girişimci sayısı sürekli artmakta 2016 yılında yabancı sermaye ile kurulan anonim şirketlerde Alman girişimcilerden sonra Suriyeli diasporalar yer almakta ve yine limited şirket bazında Suriyeli girişimcilerin sayısının 2016 verilerine göre 1711 olduğu ifade edilmektedir. Ancak TOBB'un

son verilerine göre bu sayının oldukça yükseldiği de belirtilmekte ve Türkiye’de kurulan her 40 işletmeden birinin Suriyeli diasporalar tarafından kurulduğu ortaya konmaktadır (Sak, 2015).

Suriyeli diasporaların genellikle KOBİ niteliğinde işletmelere sahip oldukları ve genellikle çalışanların yine Suriyelilerden oluştuğu değerlendirilmektedir. Gıda ve bazı ihtiyaç maddelerinin satıldığı bakkal, lokanta, fırın, kahvehane gibi işletmeler başta olmak üzere, yine küçük ölçekte giysi satan mağazaların açıldığı görülmektedir. İşyeri açmak için gerekli belgelerin tamamlanması, izinlerin alınması bir dizi prosedürü gerektirdiğinden kamu makamları açılan işyerlerine kolaylık göstermekte, bazen hiç belge istemeyebilmektedirler. Suriye’den gelenlerin iş kurma taleplerindeki artış sonrasında istenen belgelerin Suriyelilerden de alınması yoluna gidilmiş, ancak büyük zorluklarla karşılaşılarak konunun çözümü kısa sürede aciliyet kazanmıştır. Bundan dolayı, yerel idari makamların sorunu nasıl çözeceklerine ilişkin yaptıkları başvuru üzerine Maliye Bakanlığı özetle “evrak-belge taleplerinin mümkün olduğunca azaltılması, işlemlerin muadil belgelerle yürütülmesi ve işlemlerin kolaylaştırılması” yolunda görüş bildirmiştir (Gelirler Genel Müdürlüğü’nün 26.08.2013 tarih ve 80391 sayılı yazısı).

Suriyelilerin diaspora girişimcilik uygulamalarının yoğun olarak yaşadığı illerde olduğu görülmektedir. 2014 yılında Türkiye’de açılan toplam şirket sayısı 1.257 iken, bu sayının 1.181’i Suriyelilerin en fazla yaşadığı 10 kentte toplanmıştır. Bir başka anlatımla, 2014 yılında açılan şirketlerin % 94’ü bu 10 kentte açılmıştır. Bu veriler, yeni işyerlerinin çok büyük ölçüde Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla açıldığını göstermektedir. Suriyeliler bu işyerlerinden dil sorunu olmadan alışveriş yapabilmekte, kendi gelenek ve ihtiyaçlarına uygun yiyecek ve giysi gibi ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Suriyeli diasporaların sırayla Şanlıurfa, İstanbul, Hatay, Gaziantep, Adana, Mersin, Kilis, Bursa, Mardin ve İzmir’de yoğun olarak girişimcilik faaliyetlerinde buldukları belirtilmektedir (Kaygısız, 2017).

Türkiye’de yatırım yapan Suriyeli girişimcilerde çeşitli sorunlar yaşamaktadır. ILO’nun yaptığı çalıştay da ortaya çıkan sonuçlara göre Suriyeli girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar ve istemleri ana başlıklarıyla şöyledir: Suriyeli iş adamları yurtdışına çıkamamakta, hatta Türkiye içinde de seyahat kısıtlamaları yaşamaktadır. Vize alamadıkları için çeşitli ülkelerdeki müşterilerini Türkiye’ye davet edememektedirler. Suriyeli iş adamları ve girişimciler, her sene vize almak yerine vize sürelerinin Türkiye’de kalma sürelerinin uzatılmasına bağlı olarak uzatılmasının ve çalışma izin sürelerinin de aynı şekilde uzatılmasının daha faydalı olabileceğini düşünmektedirler. Suriyeli iş adamlarının ve yatırımcıların karşılaştığı bir diğer sorun ise Türkiye’deki yasal düzenlemelerin uygulanmasında karşılaşılan farklılıklardır. Düzenlemelere dair mevzuatın yeterince bilinmemesi ve bu konuda rehberlik eden kurumların hizmetlerinin sınırlı kalması sıkıntılara yol açmaktadır. Suriyelilerin mülkiyet hakkının olmaması yeni yatırımları engellemektedir. Türkiye’de inşaat yatırımları yapan Suriyeliler geçici de olsa mülkiyet hakkına sahip olmak istemektedir (Kaygısız, 2017).

Gerekli yasal düzenlemeye rağmen bankalarda hesap amada sorun yaşanmaktadır. Diploma denkliği için Suriyelilerden Suriye’de mezun oldukları niversitenin onayı istenmekte ve iletişim sağlanamadığı için bu süreç aksamaktadır. Diplomalara denklik sağlanması için uzmanlardan oluşan heyetler oluşturulmalı ve bu heyetler aracılığıyla Suriyelilerin mesleki becerileri ve eğitimleri belgelendirilmelidir. İşlerin etkin yürütülmesi için kamu kurumlarında Arapça bilen memur alıştırılmasına ihtiyaç vardır (Kaygısız, 2017).

SONUÇ

Günümüzde küresel anlamda yaşanan ekonomik, sosyal, siyasi değişimlerin ve gelişmelerin neden olduğu savaş, i çatışma ve siyasi istikrarsızlıklar sonucu insanlar g etmek zorunda kalmışlardır. İnsanların meknsal yer değiştirmeleri sonunda geçimlerini sağlamak, ayakta kalabilmek için çeşitli faaliyetlerde bulunmak mecburiyetinde bırakılmışlardır. Türkiye’nin uyguladığı açık kapı politikası sonucunda 2011 yılından itibaren ülkemize gelen Suriyeli sığınmacıların kurdukları işletme sayısı her geçen gün artmaktadır.

Diaspora girişimcilik genelinde Suriyeli girişimcilerin özelinde bu konuya akademik ilgi düzeyinin yetersiz olduğu yazından anlaşılmaktadır. Aslında hem yazında hem pratikte bu konuya önem verilmesi ülkemiz açısından oldukça önemlidir. Nitekim girişimciliği geliştirme ve etkinleştirme ülkemiz açısından oldukça stratejik bir konudur. Dolayısıyla Suriyeli girişimcilerin girişimsel potansiyellerinin ekonomiye kazandırılması, engellerin ortaya konması ve tartışmaya açılması ve teşvik sistemlerinin oluşturulması hayati bir Şekilde ele alınmalı ve ivedilikle yapılmalıdır. Bu bağlamda çalışmanın nerisi iki ana bağlamda ele alınabilir. Birinci bağlamda yazın değeri üretmesine yönelik diaspora girişimcilik konusunda yapılan çalışmaların artması gerekmektedir. Bu artışta özellikle çalışmaların kavramsal çalışmalardan öteye gidilmeli ve görgül çalışmalar üretilmelidir. Üretilen görgül çalışmaların sonuçlarına bağlı olarak farklı düzeylerde yeni tartışmalar içeren çalışmaların yapılması bu konudaki akademik üretkenliği artıracak ve yazın değer üretimi geliştirilecektir. İkinci bağlamda ise Suriyeli girişimcilerin mevcut sorunlarının keşfine yönelik bir yapısal üretim gerçekleştirilmelidir. Bu yapısal üretim çalışmasının içerisinde kamu-sivil toplum ve girişimciler yer almalı ve ortak fikir üretmeden hareketle bir eylem planı oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

Ağır, S. (2016). İşletmecilik tarihi açısından Osmanlı iktisat tarihi birikimine bakış. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 45(Özel Sayı), 26-39.

Barret, G., T. Jones and D. McEvoy (1996). Ethnic minority business: theoretical discourse in Britain and North America. *Urban Studies*, 33(4-5), 783-809.

Boz, H. (2007). *Etnik girişimcilik: Almanya'da faaliyet gösteren Türk kökenli girişimciler üzerine bir araştırma*. Akdeniz Üniversitesi SBE İşletme ABD Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya.

Böyükaslan, H. D. (2017). Girişimcilik. Erdoğan Kaygın, (Ed.), *Girişimcilik Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular*, 13-30, İstanbul: Cinius.

Çelik, A. ve Akgemci, T. (2007). *Girişimcilik kültürü ve KOBİ'ler*. Ankara: Gazi.

DEİK-DTİK Dünyada Diaspora Stratejileri Türk Diasporası İçin Öneriler Raporu, 2011.

Harima, A. (2014). Network dynamics of descending diaspora entrepreneurship: multiple case studies with japanese entrepreneurs in emerging economies. *Entrepreneurship and Performance of Firms*, 10(4), 65-92.

Ionescu, D. (2006). *Engaging Diaspora as Development Partners for Home and Destination Countries: Challenges for Policymakers* (IOM Göç Araştırma Serisi, Rapor No: 26). Uluslararası Göç Örgütü.

İraz, R. (2005). Yaratıcılık ve yenilik bağlamında girişimcilik ve KOBİ'ler. Konya: Çizgi.

Kaplan, M. ve Çelik, A. (2017). Girişimciliğin Annelik Perspektifinden Görünüşü: Anne Girişimciliği-Arka Plan, Kavram, Yazın ve Öneri. Esra Gökçen Kaygısız ve Reyhan Ayşen Wolff (Edi.), *Yönetim ve Organizasyon Makaleleri: Kadın Akademisyenlere Armağan Kitabı*, 221-229, Giresun: Eğitim.

Kayalar, M., ve Yıldız, S. (2017). Uluslararası göç sonrası ortaya çıkan girişimcilik türleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*. 22(1), 55-62.

Kaygısız, İ. (2017). *Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri*. Friedrich-Ebert-Stiftung Yayınları.

Özpinar, E., Başahoş, S. ve Kulaksız, A. (2015). *TEPAV (Türkiye ekonomi politikaları araştırma vakfı) değerlendirme notu*. 1-7.

Papatya, G. (2015). Temel işletmecilik bilgisi teorik düzenlemeler, entelektüel birikim ve notlar. Isparta: Beyazıt.

Papatya, G. (2017). Girişimciliğin Zihin Kökleri ve Zihniyet Haritaları Zihniyet Tarihi ve Zihniyet Araştırmalarına Çözümleyici Bir Yaklaşım. Erdoğan Kaygın, (Ed.), *Girişimcilik Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular*, 253-297, İstanbul: Cinius.

Papatya, N. (2013). Güç ve Otorite Şemsiyesi Altında Hangi Kadın Girişimci?: Bilgikuramsal Kaygılar Üzerinden Özgürlük Seslenişleri. Erdoğan Kaygın ve Bülent Güven, (Ed.), *Farklı Boyutlarıyla Kadın Girişimcilik*, 79-91, İstanbul: Veritasakademi.

Sak, G. (2015). Türkiye’de Her Yeni Kurulan 40 Őirketten 1’i Artık Suriyeli. *Dünya Gazetesi*. 26. 10. 2015.

Strüder, I. R. (2003). Do concepts of ethnic economies explain existing minority enterprises?: the Turkish speaking economies in London. *London School of Economics and Political Science Department of Geography & Environment*.

TDK, Erişim Tarihi: 26.11.2017.
.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a1aa87fac0234.38481300.

TÜSİAD 2017 Yılına Girerken Türkiye ve Dünya Ekonomisi Raporu. Ekonomik Araştırmalar Bölümü. İstanbul: TÜSİAD.

Volery, T. (2007). Ethnic entrepreneurship: a theoretical framework. *Handbook of Research on Ethnic Minority Entrepreneurship*. 1. 30-41.